

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПЕРЕКЛАДУ У ДОБУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Хоча перекладознавство як наука окреслилося лише у ХІХ-ХХ столітті, проте воно має давню історію. Вивчаючи основи цієї науки, констатуємо, що сучасні методи перекладу дуже різняться від методик, що використовувалися у давнину. Метою нашої роботи є дослідження методів перекладу у добу Середньовіччя, що дозволить констатувати наявні методи дослідження того часу, що є досить актуальним для сучасного філолога-перекладача.

Після занепаду Римської імперії настала нова історична доба для людства, умовно названа Середньовіччям. Цей період займає близько десяти століть і був надто строкатим, щоб можна було окреслити певні чіткі ознаки. Останнім є середньоанглійський період (ХІV ст.), коли англійська мова витіснила французьку як панівну літературну мову. Джон із Тревізи в "Поліхроніконі" пояснює цю зміну катастрофічним впливом Чорної Смерті (епідемії чуми 1349 року) на шкільну освіту [1, с.154]. Проте й до того французька мова в Англії вже виходила з ужитку. Хоча переклади та оригінальні твори французькою мовою продовжували створюватися в Англії і в кінці ХІV ст. (Джон Гавер). Проте зачинатель англійської літературної мови Д.Чосер та його послідовники намагалися перекладати та писати лише англійською мовою, що стало вирішальним для подальшого розвитку англійської літератури та культури загалом [2, с.40]. До виникнення книгодрукування перекладачі постійно працювали з копіями текстів, у яких, у порівнянні з оригіналом, містилися лакуни. Тому перекладачам часом доводилося дописувати текст на свій розсуд. Наше розуміння поняття "переклад" відносно цього явища у Середні віки має бути досить гнучким, оскільки, з одного боку, це справді переписані іншою мовою джерела, з іншого – твори-оригінали, написані за мотивами давніх творів чи зкомпільовані.

Середньовічні переклади були чітко регламентовані на твори для еліти і твори для широкого загалу, як був і чіткий поділ щодо панівної мови. Так, відразу після нормандського завоювання перекладачі використовують переважно англо-нормандську, на відміну від англійської, яка на той час була мовою «низів». Переклади англо-нормандською мовою здійснювалися при дворах та у монастирських центрах. Кілька перекладів англо-нормандською здійснено жінками, наприклад у ХІІ ст. черницями з Баркінга, де якась Клеменс здійснила віршований переклад «Passio» ("Пристрастей") св. Катерини Александрійської, а невідома черниця – "Житіє" св. Едуарда Сповідника [3]. Особливістю цього періоду стає

взаємовплив на переклад різних мов, зокрема англійської та французької.

Усний і письмовий переклад продовжував існувати в міжнародних стосунках, зовнішній торгівлі, військовій справі. Прогресивними у період Середньовіччя були переклади церковної літератури з так званих «святих мов» (єврейської, грецької, латини). Переклади церковних творів в деяких країнах сприяли розвитку національних мов і літератур.

Буквальний літературний переклад саксонською мовою започаткував на території Великої Британії усекський король Альфред Великий (849-901). Абат Елфрік (955-1020) продовжив його традицію у перекладі «Старого Завіту», перекладом «Обов'язки пастиря: Cura Pastoralis» та граматики Присціана, епізодично використовуючи як дослівний, так і вільний переклади.

Найпопулярнішими перекладацькими принципами у добу Середньовіччя були: «слово в слово» для перекладу церковної, філософської літератури та офіційних документів; «вільна інтерпретація» для перекладу художньої літератури.

Протест проти переробки і надмірної свободи перекладу висловлював англійський вчений і філософ Роджер Бекон (1214-1294), який протестував проти застосування цього методу при перекладі праць Аристотеля англійською мовою. У своїй роботі «Opus Majus» він вимагав ґрунтовного вивчення тексту оригіналу та повної і точної передачі змісту мовою перекладу.

До середини XIV ст. більшість перекладів були анонімними, за винятком Р.Ролле (Richard Rolle of Hampole, бл. 1300–1349), ченця-пустельника з Йоркширу, котрий навчався в Оксфорді, писав англійською, латиною дидактичну прозу та пристрасні, щирі, звернені до Бога вірші. Перший переклад Біблії з латини англійською мовою, застосувавши дослівний переклад «слово в слово» (1377-1380 рр.) здійснив відомий теолог і реформатор, професор Оксфордського університету Джон Вікліф (1330-1384).

Отже, переклад як явище спостерігалось і у добу Середньовіччя, де особливо популярною для перекладу ставала релігійна, дидактична література, що перекладалась різними національними мовами. Основними методами перекладу були: переклад «слово в слово» або вільний переклад, що значно змінював зміст оригіналу.

Література

1. Семенець О. Е. *История перевода*. – К.: Лыбидь, 1991. – 364 с.
2. Ellis R. *The Middle Ages // France P. (ed.) The Oxford Guide to Literature in English Translation*. – Oxford: OUP, 2000. – С. 39–45.
3. Legge, M.D. *Anglo-Norman Literature and its Background*. – Oxford: OUP, 1963.